

Titel: Wittgenstein's Tractatus Logico Philosophicus
Door: G.J.E. Rutten, Amsterdam 3 Augustus 2004

Inleiding

Waar je bij het bestuderen van Ludwig Wittgenstein tegenaanloopt is dat hij in zijn filosofie nogal een ommezwaai heeft gemaakt. Zo zeer zelfs dat men spreekt van de vroegere Wittgenstein (WI) en de latere Wittgenstein (WII).

Vandaag ga ik in op het eerste van Wittgenstein's twee meest bekende werken, namelijk de Tractatus Logico-Philosophicus. Dit betekent dat ik mij uitsluitend zal richten op de vroegere Wittgenstein (WI).

De Tractatus is het enige filosofische werk van Wittgenstein dat tijdens zijn leven is gepubliceerd. Zijn andere werken verschenen allemaal postum, dus na zijn dood.

Achtergrond

De Tractatus verscheen in het Duits in 1921 (een jaar later verscheen de Engelse vertaling). Dankzij de medewerking van Bertrand Russell (die als beroemde geleerde en professionele vriend van Wittgenstein het voorwoord schreef) kon het werk überhaupt gepubliceerd worden. De titel is een toespeling op een werk van Spinoza met een vergelijkbare titel (Tractatus Theologico Politicus uit 1670).

Deze verwijzing naar Spinoza (die overigens niet van Wittgenstein zelf afkomstig is) heeft te maken met de vorm van de Tractatus. Deze vorm is namelijk nogal formeel (strak en minimalistisch) van aard, net zoals de axiomatische methode die Spinoza in zijn werk gebruikt. De formele vorm van de Tractatus is echter zeker niet axiomatische van aard. De Tractatus bestaat uit 7 hoofdstellingen, waarbij iedere hoofdstelling (behalve de zevende) voorzien is van uitwerkingen en commentaren. Deze uitwerkingen en commentaren zijn zelf ook weer voorzien van uitwerkingen en commentaren. Dit soms wel tot vijf niveau's diep. De hoofdstellingen hebben een geheel nummer gekregen (1 t/m 7), de opmerkingen bij de hoofdstellingen een nummer met één decimaal (1.1, 2.1, etc..) en de opmerkingen daarbij een nummer met twee decimalen (1.12, 2.12, etc..). Hierdoor ontstaat een strikte ordening en is iedere uitspraak in het werk voorzien van een geheel of decimaal getal. Het werk oogt dus gezins als een 'normaal' filosofisch boek.

De omstandigheden waaronder Wittgenstein het werk schreef waren overigens niet optimaal. Hij schreef zijn boek tijdens de eerste wereldoorlog terwijl hij als soldaat (en later als officier) diende in het Oostenrijkse leger. Het werk werd afgerond toen hij aan het eind van de oorlog gevangen zat in een Italiaans krijgsgevangenen kamp. Overigens was hij al eerder begonnen aan het uitwerken van de ideeën die zouden leiden tot het werk. Na slechts anderhalf jaar filosofie te hebben gestudeerd bij Bertrand Russell in Cambridge vertrok hij in 1913 (dus een jaar voor het begin van de eerste wereldoorlog) naar Noorwegen om daar in een zelfgebouwde hut in afzondering te werken aan zijn filosofie.

Het eigenlijke doel van de filosofie

Waar gaat het bij Wittgenstein in dit werk nu eigenlijk om? Wat was zijn belangrijkste motivatie? Om dat te begrijpen is het goed om ons af te vragen waarmee de filosofie zich door alle eeuwen heen (tot in de tijd van Wittgenstein) heeft beziggehouden.

De filosofie heeft zich door de eeuwen heen beziggehouden met fundamentele vraagstukken over de zin en onzin van het leven, over de eindigheid en oneindigheid, over verandering en eeuwigheid, over het dualisme tussen lichaam en geest, over ethiek en moraal en tenslotte over vrijheid en determinisme.

Het doel van de filosofie is tot aan de tijd van Wittgenstein altijd geweest het zoeken naar antwoorden op al deze fundamentele filosofische problemen. Dit meestal door het ontwerpen van allerlei ingewikkelde metafysische systemen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de systemen van Plato, Spinoza, Schopenhauer, Kant en tot op zekere hoogte ook Nietzsche. Iedereen die in de loop van de geschiedenis een bijdrage heeft geleverd aan de filosofie was het hierover eens. Deze overeenstemming ligt ten grondslag aan het filosofische debat sinds de klassieke oudheid.

Wittgenstein gaat echter radicaal in tegen deze opvatting. Hij beweerde dat er helemaal géén filosofische problemen bestonden. Alle zogenaamde fundamentele filosofische vragen waarop door de eeuwen heen filosofen middels allerlei metafysische systemen antwoorden hebben geprobeerd te vinden zijn feitelijk schijnproblemen.

Hij komt tot deze conclusie door allereerst op te merken dat alle zogenaamde fundamentele filosofische problemen en bijbehorende metafysische systemen één essentieel kenmerk gemeen hebben: Zij zijn alle gesteld in taal. Of preciezer: Zij zijn alle gesteld in de natuurlijke omgangstaal. Welnu, de reden dat al deze problemen schijnproblemen zijn komt omdat zij uitsluitend voortkomen uit vaag, verkeerd of zelfs oneigenlijk gebruik van taal.

Het doel van de filosofie volgens Wittgenstein is dan ook een heel andere. In plaats van zich te richten op het oplossen van allerlei zogenaamde fundamentele filosofische problemen zou zij zich feitelijk moeten bezighouden met een grondige analyse van de taal waarin al deze problemen en bijbehorende oplossingen gesteld zijn.

De bedoeling van de filosofie is dan het ophelderen en voorkomen van verwarring door het trekken van een duidelijke grens in de taal. Ofwel het trekken van een grens tussen eigenlijk en oneigenlijk taalgebruik. "Alles wat over deze grens ligt, zal doodeenvoudig onzin zijn". Op deze manier kan de filosofie problemen simpelweg laten verdwijnen door te laten zien dat ze feitelijk veroorzaakt worden door incorrect taalgebruik.

"Het doel van de filosofie is de logische verheldering van gedachten. De filosofie is géén leer maar een activiteit. De filosofie leidt niet tot 'filosofische proposities', maar tot opheldering van proposities. De filosofie moet gedachten die anders als het ware troebel en vaag zijn, duidelijk maken en scherp afgrenzen. Ze moet het denkbare afgrenzen, en daarmee ook het ondenkbare. Ze zal het onzegbare aanduiden, door het zegbare duidelijk weer te geven."

"Bij het lezen van de dialogi van Seneca denk je: wat een verspilling van tijd. Zaken als ethiek en moraliteit kunnen wel worden 'getoond' maar er kan niets over worden gezegd omdat ze verscholen liggen in de manier waarop mensen hun leven leiden en niet ontvankelijk zijn voor logische rigiditeit."

De essentie van taal

Het eerste vertrekpunt van Wittgenstein bij zijn analyse van de taal is de gedachte dat de taal een esentiele eenduidige onderliggende logische structuur heeft. De aard van de taal (haar essentie) blijkt niet uit haar oppervlakte structuur. We moeten naar de onderliggende dieptestructuur (verborgen structuur) van de taal. We moeten als het ware haar aard, haar essentie blootleggen. Deze essentie bestaat onafhankelijk van ons en bestaat uit de unieke onderliggende logische structuur van taaluitingen. Om haar te vinden kan een beroep gedaan worden op de formele (mathematische) logica welke ondermeer door Frege en Russell is ontwikkeld. We dienen niet te vergeten dat de formele logica tezamen met het grondslagenonderzoek van de wiskunde een enorme ontwikkeling had doorgemaakt in de tijd van Wittgenstein en hij zag het enorme potentieel van deze nieuwe ontwikkelingen. Wat geldt voor toepassing van de logica in het grondslagenonderzoek van de wiskunde kan doorgetrokken worden tot alle menselijke kennis. Niet alleen kan het, maar moet het ook. Om deze reden is Wittgenstein één van de grondleggers van de zogenaamde analytische filosofie (ook wel linguïstische of taal filosofie genoemd) welke een zéér dominerende rol zou gaan spelen in de Anglo-saksische filosofie van de 20ste eeuw

Welnu, hoe kunnen schijnproblemen 'opgelost' worden (als schijnproblemen ontmanteld worden) door gebruik te maken van de logische dieptestructuur van taal? Ik zal mij beperken tot één voorbeeld welke afkomstig is van Russell.

Neem de zin 'De huidige koning van Frankrijk heeft een baard'. Deze zin is grammaticaal juist en semantisch volstrekt zinvol. Het lijkt dus gerechtvaardigd om te vragen of deze waar of onwaar is. Echter hoe kunnen we van iets dat niet bestaat (de huidige koning van Frankrijk) zeggen of hij wel of niets iets heeft (een baard). Onder normale omstandigheden kunnen we van de zin 'x heeft A' zeggen dat zij waar is als x inderdaad A heeft en dat zij onwaar is als x géén A heeft. Maar wat als x nu niet bestaat? Het is onbevredigend om deze zin géén waarheidswaarde te geven omdat dan vele zinnen géén waarheidswaarde zullen hebben. Filosofen hebben allerlei obscure oplossingen bedacht voor dit dilemma. Één daarvan betrof het vullen van het universum met allerlei denkbeeldige entiteiten zodat het subject in genoemde zin toch naar iets verwijst dat 'is'. Al deze oplossingen zijn echter onbevredigend (het universum wordt zo wel erg vol). De enige juiste oplossing wordt verkregen door de werkelijke onderliggende logische structuur van genoemde zin te achterhalen: Er bestaat een object x zodanig dat: $Kx \text{ é n } (\text{Voor alle objecten } y)(Ky \rightarrow (y=x)) \text{ é n } Bx$. Deze zuivere logische bewering bevat géén misleidend verwijzend subject meer. Als we eenmaal gewend zijn aan de symbolen is alles glashelder. We weten precies wat er gezegd en dus ook gedacht wordt.

Logisch Atomisme

Het tweede vertrekpunt van Wittgenstein bij zijn analyse van de taal is ontologisch van aard. De werkelijkheid wordt gezien als een verzameling van elementaire (atomaire) feiten die van elkaar logisch onafhankelijk zijn: "Iets kan het geval zijn of niet het geval zijn, en al het andere gelijk blijven". Tevens zijn de feiten van de wereld contingent. Voor ieder feit geldt dus dat zij niet noodzakelijkerwijs het geval is. Het had net zo goed anders kunnen zijn. Complexe feiten zijn samenstellingen van atomaire feiten. De atomaire feiten waarin de werkelijkheid uiteenvalt zijn op hun beurt weer opgebouwd uit individuele objecten. Een atomair feit is een zekere stand van zaken in de wereld. Een stand van zaken is een bepaalde wijze waarop een aantal objecten zich tot elkaar verhouden. Ofwel een bepaalde ordening of combinatie van enkelvoudige objecten.

'De wereld is het geheel van de feiten, niet van de dingen', 'De wereld is alles, wat het geval is'. 'De wereld wordt door de feiten gedefinieerd'.

Deze opvatting wordt het logisch atomisme genoemd waarvan Bertrand Russell de grondlegger is. Het logisch atomisme is in feite een verstrengeling van logica en ontologie, ofwel een op logica gebaseerde ontologie: De wereld is volgens logische regels opgebouwd uit elementaire (atomaire) feiten.

Correspondentie tussen taal en wereld

In de Tractatus stelt Wittgenstein dat de eerder genoemde dieptestructuur van de taal (formele, mathematische logica) volledig parallel loopt met de logisch atomaire structuur van de wereld. De impliciete structuur van de taal berust namelijk zoals gezegd op de mathematische logica. Bij Wittgenstein betekent dit dat taal in essentie is opgebouwd uit elementaire proposities (beweringen), die door logische operatoren (en, of, niet, er is een, voor alle, als...dan) worden verbonden tot samengestelde proposities (samengestelde beweringen). De elementaire proposities zijn opgebouwd uit combinaties van namen. Dus ordeningen van namen vormen elementaire proposities. Hieruit volgt dat er een eenduidige correspondentie moet bestaan tussen de logische structuur van de taal en de structuur van de wereld:

Wereld	Taal
Complexe feiten ('standen van zaken')	Samengestelde proposities
Atomaire feiten ('een stand van zaken')	Basis (elementaire) proposities
Enkelvoudige objecten	Namen

Vanwege genoemde perfecte correspondentie tussen wereld en taal, kunnen alle feiten van de wereld eenduidig worden afgebeeld in de taal. Hiermee heeft Wittgenstein dus aangetoond dat (en waarom) er een volstrekt heldere verbinding is tussen taal en de wereld. Dit inzicht levert hem ook de gezochte grens op die in de taal getrokken dient te worden om zinvol van onzinnig taalgebruik te onderscheiden: Alle taaluitingen die niet tot een logische vorm teruggebracht kunnen worden, kunnen géén afbeelding zijn van een feit in de wereld en zijn derhalve onzinnig: "Wat gezegd kan worden, kan ook helder gezegd worden."

Helaas geeft Wittgenstein geen concrete voorbeelden van namen, objecten, proposities en standen van zaken. Hierdoor is de Tractatus vrij abstract gebleven. De reden is waarschijnlijk dat Wittgenstein slechts de zuiver logische voorwaarden wilde ontdekken die vervuld moeten zijn om een verbinding tussen taal en wereld mogelijk te maken. De precieze wijze waarop in de praktijk het verband tussen taal en wereld wordt gelegd vond hij een taak van empirisch of psychologisch onderzoek en niet van zijn logisch filosofisch onderzoek.

Het verschil tussen proposities en volzinnen

Wittgenstein richt zich dus op proposities en niet op volzinnen. Het is van belang nog even duidelijk het verschil tussen een volzin en een propositie aan te geven. Een volzin is een grammaticaal correcte reeks woorden in willekeurige taal. De propositie is datgene wat daadwerkelijk beweerd of gedacht wordt wanneer de volzin uitgesproken wordt. Het is de gedachte die overgebracht wordt wanneer de volzin wordt uitgesproken. Er zijn dus meerdere volzinnen denkbaar die allen aanleiding geven tot dezelfde propositie. Bijvoorbeeld de volzinnen "De kat ligt op de mat" en "Op de mat ligt de kat" geven beiden aanleiding tot dezelfde propositie. Andersom kan dezelfde volzin resulteren in verschillende proposities. Neem bijvoorbeeld de volzin "Ik heb hoofdpijn". Zoals ik het nu heb toegelicht lijken proposities imaginaire grootheden te zijn die als het ware boven de volzin zweven. Bij Wittgenstein echter kunnen proposities zelf ook verwoord worden. Een propositie is bij Wittgenstein de geschreven uiting van een gedachte.

Afbeeldingstheorie van taal

Zinnen zijn afbeeldingen van feitelijke standen van zaken in de wereld. Datgene wat afbeelding (propositie) en afgebeelde (feit) gemeen hebben is hun logische structuur ofwel hun logische vorm (afbeeldingsvorm). Een propositie wordt opgevat als een beeld omdat het aan alle kenmerken van een beeld voldoet. Kort gezegd: een gedachte is een logisch beeld van feiten en een propositie is een uiting van een gedachte. Dit wordt ook wel de afbeeldingstheorie van taal ("picture theory of language") genoemd.

Het is op basis van de onderliggende logische structuur dat de taal de wereld kan representeren. Propositionen kunnen, net zoals een tekening dat kan, standen van zaken (feiten) in de wereld afbeelden. Hierbij is een feit dus een verzameling enkelvoudige objecten en hun onderlinge verhoudingen. De namen in de propositie corresponderen dan met de objecten in dit feit. Propositionen die betekenisvol zijn, die met andere woorden betekenis hebben, geven een afspiegeling van een mogelijk feit in de wereld. Dergelijke proposities zijn waar indien het feit ook daadwerkelijk onderdeel is van de wereld. Anders is de propositie onwaar.

Wat objecten zijn blijft een open vraag, die Wittgenstein ook niet bijzonder interesseert. De eenheid van zinvolheid of betekenis vind plaats op het niveau van feiten, niet van objecten. Namen betekenen individueel niets. Slechts proposities kunnen betekenisvol zijn (dat wil zeggen een feit afbeelden). Maar wat wel duidelijk is dat ze niet gelijkgesteld kunnen worden met de objecten die wij om ons heen waarnemen; die zijn namelijk samengesteld.

Afbeelding en betekenis worden dus sterk met elkaar verbonden. Beweringen die de werkelijkheid niet afbeelden (ethische, esthetische, religieuze) zijn betekenisloos. Er is geen feitelijke toestand waarmee ze corresponderen.

Het mystieke

Je kunt alleen iets helder zeggen wanneer duidelijk is welke feitelijke toestanden van de wereld met het gezegde te verenigen zijn en welke niet. Wat daarboven uitgaat is het onuitsprekelijke, het mystieke.

De Tractatus moet feitelijk het zeggbare afbakenen en zodoende het onzeggbare (het mystieke dat zich toont). Zij moet het onzeggbare van binnen door het zeggbare begrenzen. Met zijn taalfilosofie, waarin hij in de Tractatus de omvang en de grenzen van de taal aangeeft, probeerde Wittgenstein dan ook niet de kustlijn van dat talige eiland in kaart te brengen, maar het begin van de oceaan.

De afgrenzing van de taal bestaat nu hierin dat men slechts kan spreken over feitelijkheden in termen van afbeeldingen daarvan. Ander taalgebruik staat gelijk aan 'brabbelen'.

Er bestaan echter wel stellig onuitsprekelijke zaken. Dit toont zich, het is het mystieke.

Het onderscheid tussen zeggen en tonen is van belang om te benadrukken. Deze noties overlappen elkaar niet. Wat zich zegt, toont zich niet en omgekeerd. Logische vorm bijvoorbeeld toont zich, is onzeggbaar, niet in woorden te vatten. Tot het onzeggbare rekent Wittgenstein niet alléén logische vorm, maar ook ethische en esthetische waarden. Over ethiek kan men niet spreken, want ethiek heeft niets te maken met feiten. Absolute waarden zijn onafhankelijk van feiten (die immers contingent zijn in de zin dat het net zo goed ook anders had kunnen zijn). Wittgenstein noemt al deze zaken mystiek.

"Het mystieke toont zich dus. Het mystieke is daarnaast ook het ervaren van de wereld als begrensd geheel. Het gevoel van de wereld als begrensd geheel is het mystieke. De grenzen van mijn taal zijn de grenzen van mijn wereld."

Het mystieke is dus datgene waar het Wittgenstein werkelijk om ging. Wittgenstein is eigenlijk een mysticus pur sang die ironisch genoeg de formele logica gebruikte om het mystieke "van binnen uit" te begrenzen. Dus datgene waarover in het boek niet gesproken wordt is voor Wittgenstein uiteindelijk het belangrijkste van het boek.

"De juiste methode van filosoferen zou eigenlijk deze zijn: Niets uitspreken dan wat gezegd kan worden, en dan steeds, als een ander iets metafysisch wilde zeggen, hem aan te tonen dat hij bepaalde tekens in zijn volzinnen geen betekenis heeft gegeven. Deze methode zou voor de ander onbevredigend zijn - hij zou niet het gevoel hebben dat we hem filosofie onderwezen - maar het zou de enige strikt juiste zijn."

Filosofen hebben dus de taak om de logica van onze taal helder te presenteren. Dit zal ertoe bijdragen dat sommige problemen die we als belangrijk ervaren in feite géén echte problemen zijn. De winst is dus niet wijsheid, maar afwezigheid van verwarring. Filosofische activiteit is dus gericht op het oplossen door ontwarren van vaagheid middels nauwkeurige logische analyse in plaats van het creëren van allerlei zogenaamd betekenisvolle theorieën.

Mogelijke paradox?

Toch lijkt Wittgenstein verstrikt te raken in een paradox. Welke? De proposities van de Tractatus beelden geen standen van zaken in de wereld af en zijn daarmee per definitie betekenisloos. Hoe gaat Wittgenstein hiermee om?

"Feitelijk kan over de relatie tussen taal en werkelijkheid niets gezegd worden. Deze relatie toont zich. Is onderdeel van het mystieke (mijn toevoeging)"

"Mijn stellingen verhelderen omdat hij die me begrijpt, ten slotte erkent dat ze onzinnig zijn, als hij door middel van mijn stellingen - er op - boven ze uit geklommen is. Hij moet om zo te zeggen de ladder omvergooien na erop geklommen te zijn. Hij moet deze stellingen overwinnen, dan ziet hij de wereld goed."

* Het beeld van de ladder die weggegooid moet worden is afkomstig van Schopenhauer.

* Hiermee poogt Wittgenstein de paradox dat zijn werk volgens ditzelfde werk uit onzinige uitspraken bestaat te

weerleggen.

Enkele citaten

Nu we de hoofdlijnen van de Tractatus hebben behandeld wil ik jullie een paar citaten uit de inleiding dit bijzondere werk niet onthouden.

"Dit boek zal misschien alleen iemand begrijpen die de gedachten welke er uitgedrukt zijn – of toch soortgelijke gedachten – zelf al eens heeft gehad. Het is dus geen leerboek. Het zou zijn doel hebben bereikt, als het iemand die het met begrip leest, genoeg deed"

"Wat gezegd kan worden, kan duidelijk worden gezegd; en van dat waarover niet kan worden gesproken, moet men zwijgen"

→ Zeg dus niet 'Oh, kijk daar, de mat en de poes erop', maar zeg 'De poes ligt op de mat'. Zeg niet: 'De pijn van het zijn is ondraaglijk', maar zwijg.

"De grens zal dus alleen in de taal getrokken kunnen worden en wat over de grens ligt, zal doodeenvoudig onzin zijn."

"In hoeverre mijn streven met dat van andere filosofen samenvalt, wil ik niet beoordelen. Ja, wat ik hier geschreven heb, pretendeert in onderdelen geenszins nieuw te zijn; en daarom geef ik ook geen bronnen aan, omdat het me onverschillig is, of wat ik gedacht heb, voor mij al door een ander is gedacht."

→ Dit typeert Wittgenstein die géén filosofische studie heeft gedaan en zich niet of nauwelijks in andere filosofen heeft verdiept. Met als grote uitzonderingen Schopenhauer (welke hij tijdens zijn jeugd in Wenen las) en Russell (bij wie hij in Cambridge college's volgde en met wie hij later ook samenwerkte). Hij zou wel eens de laatste belangrijke filosoof kunnen zijn die door beroepsfilosofen serieus is genomen zonder een echte orthodoxe academische opleiding in de filosofie te hebben voltooid. Zo had hij de klassieke filosofen nooit zorgvuldig bestudeerd (de meeste zelfs helemaal niet) en raadde hij later in Cambridge zijn studenten aan om dat ook niet te doen. Verder is nog aardig op te merken dat Wittgenstein ook Augustinus en 'de evangelieën in het kort' van Tolstoj heeft gelezen (hij had zowieso gedurende zijn gehele leven een enorme belangstelling voor religie en overwoog zelfs een paar keer monnik te worden).

"Daarentegen schijnt me de waarheid van de hier medegedeelde gedachten onaantastbaar en definitief. Ik ben dan ook van mening de problemen in wezen voorgoed te hebben opgelost. En als ik me hierin niet vergis, dan bestaat nu de waarde van dit geschrift ten tweede hierin, dat het toont hoe weinig er eigenlijk is verricht door deze problemen op te lossen."

→ Wittgenstein heeft de zogenaamde fundamentele filosofische problemen dus opgelost door aan te tonen dat deze problemen feitelijk helemaal niet bestaan (schijnproblemen zijn). Hij stelt dan ook dat 'het raadsel' niet bestaat. Als een vraag gesteld kan worden, kan zij ook beantwoord worden. Bij een antwoord dat men niet kan uitspreken, kan men ook de vraag niet uitspreken.

→ Wittgenstein dacht inderdaad alles opgelost te hebben en hield zich jarenlang niet meer met filosofie bezig. Echter, jaren later pakte hij de filosofie toch weer op en is hij op veel Tractatus gedachten teruggekomen. Dit leidde tot een geheel nieuwe taal filosofie die naast veel verschillen ook nog wel een aantal overeenkomsten heeft met de Tractatus. Zoals gezegd kan ik daar nu helaas niet op ingaan.

Later heeft Wittgenstein een zin genoemd die hij in zijn voorwoord had willen opnemen: "Ik wilde namelijk schrijven dat mijn studie uit twee delen bestaat: uit datgene wat er feitelijk in staat en uit alles wat ik niet geschreven heb. En dat tweede deel is nu juist het belangrijkste". De Tractatus is dus volgens Wittgenstein het minder belangrijke eerste deel van het onmogelijk te schrijven tweede deel.

Invloed van de Tractatus

Tot slot de vraag welke filosofische beweging in eerste instantie een grote belangstelling voor de Tractatus had?

Het logisch-empirisme of logisch-positivisme welke gedurende de jaren 20 en begin jaren 30 werd gepromoot door de leden van de Weense kring (Wiener Kries). Deze kring werd in 1925 opgericht door Moritz Schlick (hoogleraar in de inductieve wetenschappen). Schlick was (samen met de logicus Rudolph Carnap) de leider van de kring. Deze groep filosofen wilden een eenheidswetenschap (met bijbehorende wetenschappelijke eenheidstaal) creëren welke volledig gezuiverd is van alle irrationele metafysische elementen. Hierbij is het criterium dat alle zinvolle wetenschappelijke

uitspraken middels logische analyse volledig herleidbaar dienen te zijn tot elementaire waarnemingsuitspraken die rechtstreeks aan de ervaring getoetst kunnen worden (verificatiebeginsel). Alle overige uitspraken zijn onzinnig en dienen derhalve vermeden te worden.

Wilde Wittgenstein ook een wetenschappelijke eenheidstaal ontwikkelen?

Nee, hij vond het voldoende om de onderliggende logische structuur van de omgangstaal bloot te leggen. Een aparte eenheidstaal is volgens hem niet nodig.

Kan Wittgenstein tot het logisch-positivisme gerekend worden?

Nee, bij Wittgenstein ging het nu juist om het zich tonende mystieke in de muziek en beeldende kunst. De logisch positivisten beweerden dat wat gezegd kan worden het enige zinvolle is en de rest onzin. Wittgenstein vond nu juist belangrijker wat niet logisch kan worden beargumenteerd maar als ethische en esthetische oordelen in de kunst kunnen worden getóónd. Wittgenstein hechtte derhalve een groter belang aan typisch niet-wetenschappelijke zaken als schoonheid en moraal, zaken waarmee logisch positivisten zich in het geheel niet bezig wensten te houden in hun streven alle metafysica grondig uit te bannen. Het uiteindelijke doel was voor Wittgenstein om met behulp van de ideeën over taal en het verband tussen taal en wereld te laten zien wat de werkelijke status is ethische en religieuze waarden.

Bovendien heeft het logisch positivisme een strikt empirische interpretatie gegeven aan het logisch atomisme. In de Tractatus is hierover niets te vinden. Het verificatiebeginsel van de logisch positivisten mag dan ook zeker niet gelijk gesteld worden aan de afbeeldingsleer van Wittgenstein.

Tot slot ziet het logisch positivisme uitspraken over de ware structuur van de wereld (zoals gedaan door het logisch atomisme) als zinloze metafysica. De logisch positivist beperkt zich uitsluitend tot de waarnemingsbasis (de constante stroom van waarnemingsgevens), en probeert op basis daarvan tot wetenschappelijke theorieën te komen. Uitspraken over de ware aard van de achterliggende werkelijkheid (zo die er al is) worden vermeden.